

ЦЕННОСТНИ НАГЛАСИ ПРИ СОЦИАЛНИ ПРОМЕНИ (СРАВНИТЕЛНО ПРОУЧВАНЕ МЕЖДУ БЪЛГАРСКИ И УКРАИНСКИ СТУДЕНТИ)

Велислава Чавдарова*

Промяната на ценностните атитюди е обусловена от редица детерминанти, между които социалнопсихологически, обществени, национално-специфични, личностово обусловени и т.н. Най-чувствителни спрямо динамичните обществени тенденции са студентите, които са обект на това проучване. С цел открояване на национално-специфичните особености на промяната на ценностните нагласи през периода 09.2007 г.—03.2008 г. осъществихме крос-културално изследване на две групи студенти — български и украински, с методиките на Рокич и Шварц. При прилагането им се открояват различни ядра на ценностната система и различна категориална и дименционална структура при двете изследвани групи.

Изследването на ценностите и ценностните ориентации, както на индивидуално, така и на групово ниво е особено актуално в ситуациите на „сблъсък“ между национално-специфичното и глобалното. Отделната личност е изправена пред ценностен избор, който, от една страна, се проектира в нейния светоглед, и от друга страна, детерминира едновременно индивидуалното и груповото ѝ поведение. В съвременната българска научна практика най-всеобхватните и задълбочени приложни проучвания на ценностите на индивидуално и групово ниво в контекста на межкултурните изследвания са осъществени от К. Байчинска (Байчинска, 1994, 1998, 1999 г.). Сравнителните проучвания, които са обект и на нашите по-нататъшни научни търсения, са един от подходите, даващи възможност за диагностика на националната специфика на ценностната идентичност на личността, която е детерминирана от ре-

* Велислава Чавдарова — гл. ас. към катедра „Психология“ на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“.

Адрес за контакти: v_chavdarova@mail.bg

лица фактори, между които *психологически, социални, национално-специфични, общественно-икономически и др.*

Операционализирането на категорията *ценност* я съотнася с понятията *атитюд* (нагласа) и *убеждение*. Атитюдите се дефинират като *предразположения към различните социални обекти. Приемаме становището, че ценностните нагласи са едновременно елемент на нормативната система на обществото и субективните нагласи на действащия индивид* (Клинчарски, 1989). **Следователно социалните атитюди на личността са субективен елемент на обективните ценности и интериоризацията на тези ценности е функция на процеса на социализация.**

Като се опираме на тезата, че студентите са тази група от обществото, която отразява в най-голяма степен либералните обществени тенденции (Байчинска, 1994), осъществихме сравнително проучване на 165 български и 173 украински студенти от различни специалности, обучаващи се във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ и Лвовския държавен университет (Западна Украйна).

Цел на проучването е сравнението между индивидуалните и националните особености на ценностните нагласи в условията на социална промяна и обособяването на характеристиките на ценностния модел на българските и украинските студенти.

Задачите, които си поставяме, са следните:

1. Да се установят националните специфики в ядрото на ценностната система при българските и украинските студенти. 2. Да се диагностицират националните особености категориалната структура на ценностната система при двете групи изследвани лица. 3. Да се определи, чрез сравнителен анализ на резултатите, дименсионалната структура на ценностната система на българските и украинските студенти.

Изследователската ни *хипотеза* се опира върху твърдението, че са налице статистически значими различия в ядрото на ценностната система на изследваните лица, които са национално специфични.

1. При българските студенти преобладават ценностните приоритети, базирани върху себеутвърждаващия либерализъм (Байчинска, 1994), който включва съчетание от ценностни нагласи, свързани с тенденция към себеутвърждаване (увереност, знания, материално обезпечен живот, интересна работа, общественно признание), и ригидност спрямо промени.

2. При украинските студенти преобладават ценностни приоритети, базирани върху себеутвърждаващия консерватизъм, който включва тенденция към свързаност с другите (добри приятели, творчество), съчетан с ригидност спрямо промени.

3. И за двете изследвани групи е характерна тенденция към утвърждаване на индивидуалистичния тип ценностни нагласи.